

Çocuk Sanat Kitapları Nasıl Değerlendirilmeli? Biçim ve İçerik Bağlamında Bir İnceleme Örneği*

Kibar Evren BOLAT AYDOĞAN¹

Makale Bilgisi

DOI: 10.21612/yader.2020.009

Makale Geçmişi

Geliş tarihi 14.08.2019

Kabul 30.12.2019

Anahtar Sözcükler

Çocuk sanat kitabı

Sanat eğitimi

Kitap inceleme ölçütleri

Makale Türü

Özgün Makale

Öz

Hem yazılı hem de görsel bir uyarıcı olarak nitelikli çocuk kitapları ile okullarda verilen eğitimin dışında ek kazanımlar sağlanabilmektedir. Bu durum özellikle görsel sanatlar eğitimi gibi haftalık ders saati anlamında kısıtlı eğitim alanları için büyük önem taşımakta ve sanat üzerine yapılmış çocuk kitaplarını önemli bir ihtiyaç konumuna getirmektedir. Bu anlamda, gelişmiş ülkelere kıyasla ülkemizde sayıca az olan, çocuklara yönelik sanat kitaplarının incelenmesi ve niteliklerini artırıcı çalışmaların yapılması büyük önem taşımaktadır. Fakat ilgili alan yazınına bakıldığında incelenmesi ve değerlendirilmesi bağlamında çocuklara yönelik sanat kitaplarının neredeyse hiç ele alınmadığı görülmektedir. Bu araştırma kapsamında alandaki bu eksiklikten yola çıkarak, görsel sanatlara ilişkin çocuk sanat kitaplarını incelemek için gerekli biçimsel ve içeriksel ölçütlerin oluşturulması ve bir örnek incelemenin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla farklı alanlardaki çocuk kitabı inceleme çalışmaları; tezler, kitaplar, makale ve bildirileri kapsayan bir literatür taraması gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler esas alınarak değerlendirme kategorileri belirlenmiştir. Bu kategorilerin görsel sanatlar alanına uyarlanması ile de incelemeye yön verecek olan ölçüt soruları hazırlanmıştır. Uzman görüşü alınarak son biçimi verilen ölçütler bağlamında ayrıca detaylı çocuk sanat kitabı incelemesi de gerçekleştirilmiştir. Nitel bir yaklaşımla gerçekleştirilen bu doküman analizi verileri; sanatsal kazanımlar, dil ve anlatım, biçimsel özellikler, çocuğun gelişim özelliklerine uygunluk (çocuğun bilişsel gelişimine uygunluk, çocuğun toplumsal gelişimine uygunluk ve kişilik gelişimine uygunluk) kategorileri altında toplanmıştır. Bu kategorilere ilişkin bulgular, zaman zaman görsel ve doğrudan alıntılarla desteklenerek yorumlanmıştır. Araştırma kapsamında geliştirilen ölçütlerin, ileride gerçekleştirilecek olan kitap inceleme çalışmaları ve çocuklara yönelik sanat kitabı yazmayı hedefleyen yazar ve sanat eğitimcileri için bir yol gösterici olacağı umulmaktadır.

* Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından kabul edilen 1301E006 no'lu proje kapsamında desteklenmiştir.

1 Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Eskişehir, Türkiye. E-posta: evren_bolat@hotmail.com, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-4036-9051>

How Should Children's Art Books Be Evaluated?: A Sample Analysis in Terms of Formal and Content

Article Info

DOI: 10.21612/yader.2020.009

Article History

Received 14.08.2019

Accepted 30.12.2019

Keywords

Children's art book

Art education

Book review criteria

Article Type

Research paper

Abstract

Bearing both written and visual stimuli, high quality children's books provide extra achievements in addition to regular school education. It is primarily essential for classes with limited education time such as visual arts, deeming children's art books an important necessity. Within this sense, it is quite vital to analyze children's art books, which are quantitatively much less in our country compared to developed countries, and enhance their quality. However, research reveals that related literature contains almost no analysis or assessment of children's art books. Within the scope of this research, based on the void in the field, it is aimed to design the necessary formal and contextual criteria to analyze children's art books about visual arts, and to present a sample analysis. With this purpose, a comprehensive literature survey was conducted on various works of children's books analyses in different fields; including theses, books, articles and conference proceedings, and assessment categories were outlined based on the gathered data. Through adapting these categories to the visual arts field, criteria questions, which are steering the study, were formed. The final form of criteria was given after taking expert opinion and a detailed children's art book analysis was performed. The analysis data of the document analysis conducted with a qualitative approach were placed under the categories: artistic achievements, language and expression, stylistic characteristics, appropriateness to child development (appropriateness to cognitive development of child, appropriateness to social development of child, and appropriateness to personality development). The findings regarding these categories were occasionally supported and interpreted by visual and/or verbal direct quotations. Criteria developed within the framework of the research are hoped to be a guideline for future book analysis studies, for authors who aspire to write art books for children, and for art educators.

Giriş

Hem yazılı hem de görsel bir uyarın olarak nitelikli çocuk kitapları ile okullarda verilen eğitimin dışında ek kazanımlar söz konusu olmaktadır. Çünkü çocuklara yönelik kitaplar, onların toplumsal, kişisel, zihinsel gelişimi, dilsel ve iletişim becerilerinin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır (Demircan, 2006). Bu anlamda çocuğun eğitimi üzerinde en önemli çevresel etkenlerden biri kitaplardır (Binbaşıoğlu, 2003) ve çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmeleri için onların ilgisini çeken, gereksinimlerine ve algı düzeylerine uygun kitapları okumaları gerekmektedir.

Bu durum özellikle görsel sanatlar eğitimi gibi haftalık ders saati anlamında kısıtlı eğitim alanları için büyük önem taşımakta ve sanat üzerine yapılmış çocuk kitaplarını önemli bir gereksinim konumuna getirmektedir. Şirin (1998)'e göre çocuk kitapları sanat eğitimi bağlamında fiziksel anlamda ilk aşamadır ve çocuklar bu kitaplar vasıtasıyla renk, çizgi gibi sanat öğelerini tanımaya, estetik yargılarını geliştirmeye başlarlar. Sanat tarihçileri ve sanat eğitimcileri de sanat kitaplarının estetik deneyim kadar eğitici bir işlevi olduğunu ifade etmektedir (Roll,1988: 511; Akt. Aşılıoğlu, 2011). Bu nedenle çocukların erken yaşlardan itibaren nitelikli sanat kitapları ile buluşması onların ileriki yaşlarda sanatla olan ilişkilerini olumlu yönde etkileyecek ve sanatsal beğenisi yüksek bireyler olmaları yolunda onları destekleyecektir.

Günümüzde çocuklara sunulan çocuk kitaplarında bir bolluk söz konusudur. Çocuklar eski yıllara göre daha fazla uyarının olduğu geliştirici bir ortamda büyüyebilme ve öğretimi destekleyen sayısız kolaylıktan yararlanabilme olanağına sahip olabilmektedirler. Bu gelişmeler olumlu pek çok katkı sağlamakla birlikte bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Çünkü sağlanan bu olanaklar içerisindeki çok çeşitlilik bazen eğitime yön verme işini güçleştirebilmektedir. Yörükoğlu (1993, s.93)'na göre hızla artan yayınlar içinde 'Çocuklara ne çeşit kitaplar okutmalı, hangilerini yasaklamalı?', 'Okuma bilgisini nasıl geliştirmeli?', 'Yararlıyı zararlıdan nasıl ayırt etmeli?' gibi sorular kafa karışıklığına ve kararsızlıklar yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum, çocuk kitapları üzerine bilimsel yaklaşımla gerekli inceleme ve araştırmaların yapılması, böylelikle de başta eğitimciler olmak üzere, kitap seçiminde bilinçli davranmak zorunda olan anne ve babalara rehberlik edilmesi gerekliliğini doğurmaktadır.

Çocuk sanat kitaplarına ilişkin alan yazın incelendiğinde bu kitapları incelemeye yönelik araştırmaların yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Çocuk sanat kitaplarının değerlendirilmesine yönelik en güncel araştırma, ressamaları konu alan çocuk kitaplarının sanatla ilişkili eğitsel özelliklerini ele alan Yıldız ve Durmuşoğlu (2018)'nin çalışmasıdır. Araştırma kapsamında 4-10 yaş grubu için hazırlanmış, ressamaları konu alan 57 adet çocuk kitabı, biçimsel özellikler ve sanatla ilişkili eğitsel özellikler bağlamında incelenmiştir. Araştırmacılar veri toplama aracı olarak 'Resimli Çocuk Kitabı Biçimsel Özellikler Formu' ve 'Resimli Çocuk Kitabı Sanatla İlişkili Eğitsel Özellikler Formu'nu kullanmış ve araştırma bulgularını sayısal veriler (frekans) şeklinde sunmuşlardır. Çocuk sanat kitapları ile ilgili diğer bir araştırma ise Akhun (2012)'un görsel sanatçıları tanıtan resimli çocuk kitaplarının mevcut durumunu incelediği araştırmadır. Akhun (2012) ele aldığı 20 adet kitapta; sanatçıların eğitimleri, benimsedikleri tarz, yaşadıkları dönemin sanatına yön veren sosyokültürel ve ekonomik olaylar, aile ve yakın çevresinin ve yaşadığı olayların sanatlarına olan etkisi ve çocuklara verdiği mesajlar gibi temaları incelemiş, 'görsel öğeler/dokümanlar' başlığı altında resim-metin uyumu, künye bilgisi gibi biçimsel konulara da değinmiştir. Mathis (2015) ise araştırmasında 12

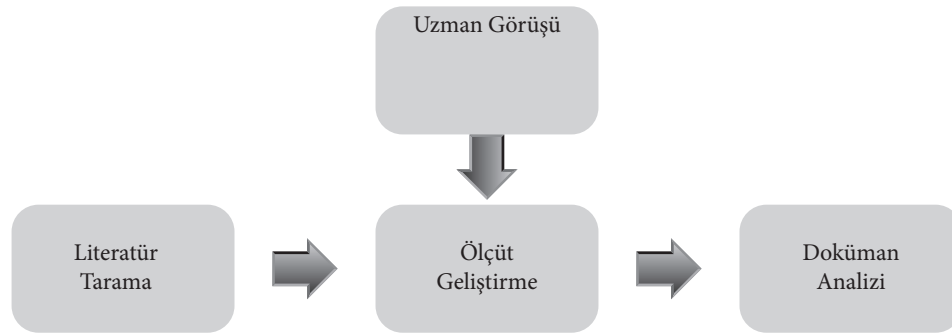
çocuk kitabının eleştirel içerik analizini gerçekleştirmiş ve ele alınan kitaplar kimlik oluşumu, tarihsel içgörü ve sosyokültürel konular gibi sanatın sosyal bağlamı temelinde değerlendirilmiştir.

Çocuk edebiyatı türlerine ilişkin pek çok araştırma yapılmasına karşın, bilgilendirici çocuk kitapları içerisinde yer alan çocuk sanat kitaplarının diğer türlere göre neredeyse hiç ele alınmadığı ve inceleme çalışmaları için çok kapsamlı biçimsel ve içeriksel ölçütlerin de geliştirilmediği görülmektedir. Bu çalışmada, alandaki bu eksiklikten yola çıkarak, görsel sanatlara ilişkin çocuk sanat kitaplarını incelemek için gerekli biçimsel ve içeriksel ölçütlerin oluşturulması ve kapsamlı bir örnek incelemenin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Nitel çalışmada doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda tek başına bir yöntem olarak doküman analizi kullanılabilen ya da çalışmanın geçerliğini arttırmak amacıyla da işe koşulabilmektedir. “Bu demektir ki doküman incelemesi veya analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabileceği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.187). Görsel sanatlara ilişkin çocuk sanat kitaplarını incelemek için gerekli biçimsel ve içeriksel ölçütlerin oluşturulması ve buna bağlı olarak detaylı çocuk sanat kitabı analizinin yapıldığı bu çalışmada da nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Çalışmada ilk olarak çocuk sanat kitabı inceleme ölçütlerini belirlemek amacıyla literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması sonrasında oluşan kuramsal çerçeveden ve uzman görüşünden yola çıkarak oluşturulan ölçütler bağlamında ise doküman analizi (çocuk sanat kitabı incelemesi) gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın aşamaları şematik olarak şu şekilde özetlenmiştir:

Şekil 1. Araştırma süreci

Örneklem

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen doküman inceleme için ölçüt örneklem belirleme stratejisi benimsenmiştir. Ölçüt örneklem ile incelenecek doküman belirli ölçütler esas alınarak çalışmaya katılmıştır. Öncelikle Türkiye’deki büyük yayınevlerinin internet sitelerinden çocuk sanat kitapları temin edilmiştir. İncelenecek çocuk sanat kitabını belirlemek için üç ölçüt esas alınmıştır. İlk ölçüt ‘görsel sanatlara ilişkin olma’ olarak belirlenmiş böylelikle müzik, tiyatro, dans vb. pek çok diğer sanat alanlarına ilişkin çocuk sanat kitapları elenmiştir. İkinci ölçüt olarak da ilkökula başlangıç yaşı esas alınarak ‘6 yaş üstü çocuklara yönelik olma’ ölçütü getirilmiştir. En son olarak da farklı

görsel sanat disiplinlerinin çocuk sanat kitaplarında nasıl ele alındığını inceleyebilmek amacıyla 'birden çok görsel sanatlar alanını ele alma' ölçütünü sağlayan çocuk sanat kitabı seçilmiştir. Bu çalışmada ele alınan kitap ise bu üç ölçütü de sağlayan 'Çocuklar için Sanat' (Tudem Yayınları) adlı çocuk sanat kitabıdır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmada çocuk sanat kitaplarını biçimsel ve içeriksel açıdan inceleyebilmek için temel alınacak ölçüt sorularını oluşturmak amacıyla ilk olarak farklı alanlardaki çocuk kitabı inceleme çalışmalarını kapsayan bir literatür taraması gerçekleştirilmiş ve elde edilen verilerin görsel sanatlar alanına uyarlanması ile de çocuk sanat kitabı inceleme çalışmasına yön verecek olan ölçüt soruları hazırlanmıştır. Bu ölçüt soruları ve ilk çocuk sanat kitabı incelemesi, sanat eğitimi alanında çalışan iki uzman tarafından incelenmiş ve uzmanların görüşleri doğrultusunda ölçüt sorularına son biçimi verilmiştir.

Çocuk sanat kitabı incelemeleri içeriksel ve biçimsel olmak üzere 2 ana kategoriye ayrılmıştır. Araştırmada çocuk sanat kitaplarının biçimsel açıdan incelenmesi için üç ana başlık belirlenmiştir. 'Tasarım ve Düzenleme', 'Fiziksel Özellikler, Dayanım ve Kullanılabilirlik' ve 'Basım ve Yayın Bilgileri' olarak belirlenen bu başlıklara ilişkin 26 ölçüt sorusu; Aşılıoğlu (2011), Demircan (2006), Güleç ve Geçgel (2006), Güzel ve Adıbelli (2011), İlhan (2000), Kaya (2007), Kaya (2011), Kıbrıs (2010), Koyuncu ve Kaptan (2005), Nas (2004), Oğuzkan (2001), Özer (2007), Özgider (2010), Russell (2009), Sarı (2006), Seven (2010), Sever (2012), Tosunoğlu ve Kayadibi (2007), Zengin ve Zengin (2009)'de yer alan ölçüt ve önerilerden yola çıkarak çocuk sanat kitaplarına uygun olarak geliştirilmiş ve Ek-1'de sunulmuştur.

Araştırmada çocuk sanat kitaplarının içeriksel açıdan incelenmesi için de 'Sanatsal Amaçlara Uygunluk', 'Dil ve Anlatım' ve 'Çocuğun Gelişim Özelliklerine Uygunluk' şeklinde üç ana başlık belirlenmiştir. Çocuk sanat kitaplarının içeriğini 'Sanatsal Amaçlara Uygunluk' açısından incelemek amacıyla Ek-2'de yer alan 16 ölçüt sorusu geliştirilmiştir. Bu ölçüt soruları oluşturulurken araştırma kapsamında ele alınan örnek çocuk sanat kitaplarına ilişkin değerlendirmelerden, Gürtuna (2007), Kırıoğlu (2009), Peşkersoy ve Yıldırım'da (2009) ifade edilen sanat eğitiminin amaçlarından yola çıkılmıştır.

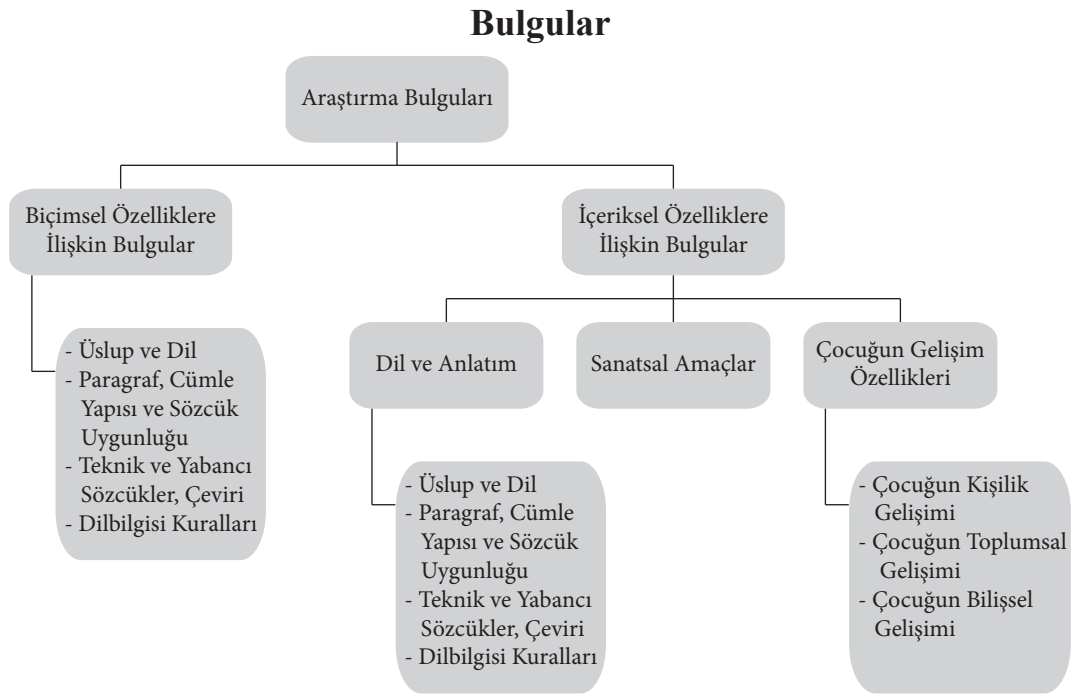
Araştırmada çocuk sanat kitaplarında 'Dil ve Anlatım'a ilişkin ölçütleri ortaya koymak için 'Üslup ve Dil', 'Paragraf, Cümle Yapısı ve Sözcük Uygunluğu', 'Teknik ve Yabancı Sözcükler, Çeviri' ve 'Dilbilgisi Kuralları' şeklinde 4 alt başlık belirlenmiştir. Bu başlıklar ve onlara ilişkin 17 ölçüt sorusu (Ek-3) ise; Demircan (2006), Güleç ve Geçgel (2006), Güzel ve Adıbelli (2011), Kıbrıs (2010), Lukens (2007), Nas (2004), Oğuzkan (2001), Özgider (2010), Russell (2009), Seven (2010), Sever (2012), Tosunoğlu ve Kayadibi (2007), Yalçın ve Aytaş (2011), Zengin ve Zengin (2009)'deki ölçüt ve önerilerden yola çıkarak geliştirilmiştir.

Çocuk sanat kitaplarının içeriğinin çocuğun gelişim özelliklerine uygunluğu bağlamında incelenmesi için ise 'Çocuğun Kişilik Gelişimine Uygunluk', 'Çocuğun Toplumsal Gelişimine Uygunluk' ve 'Çocuğun Bilişsel Gelişimine Uygunluk' şeklinde üç alt başlık belirlenmiştir. Bu başlıklara ilişkin toplam 24 ölçüt sorusu; Demircan (2006), Demirel (2010), Güleç ve Geçgel (2006), Kıbrıs (2010), Nas (2004), Oğuzkan (2001), Özer (2007), Seven (2010), Sever (2012), Tosunoğlu ve Kayadibi (2007), Yalçın ve Aytaş (2011), Zengin ve Zengin (2009)'deki ölçüt ve önerilerden yola

çıkarak sanat alanına ve çocuk sanat kitaplarına uygun olarak geliştirilmiştir. Bu ölçüt soruları Ek-4, Ek-5 ve Ek-6'da yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri betimsel analiz yaklaşımıyla yorumlanmıştır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır: "Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır" (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.224). Bu çalışmada da çocuk kitabı inceleme ölçütleri için belirlenen başlıklar analiz temaları olarak verilerin yorumlanmasında kullanılmıştır. Bu bağlamda doküman analizinin verileri; biçimsel özellikler, dil ve anlatım, sanatsal kazanımlar ve çocuğun gelişim özelliklerine uygunluk temaları altında toplanmıştır. Bu temalara ilişkin bulgular görsel ve doğrudan alıntılarla desteklenerek yorumlanmıştır.

Şekil 2. Araştırma Bulgularının Temaları

1. Biçimsel Özelliklere İlişkin Bulgular

Kitabın biçimsel açıdan incelenmesi için Ek-1'de yer alan biçimsel ölçüt sorularından [Ö1] yararlanılmıştır. Bu sorulara verilen yanıtlar, soruların ait olduğu ve önceden belirlenen ölçüt alt başlıkları altında ve ölçüt sorularına ekteki tablolarda verilen kodlarla birlikte sunulmuştur.

1.1. Basım ve Yayın Bilgileri:

2009 yılında Dorling Kindersley Limited tarafından Londra'da basılan kitap aynı yıl Türkiye'de Tudem Yayınları tarafından İzmir'de basılmıştır. Kitabın baş editörü Deborah Lock iken baş tasarımcıları; Sonia Whillock-Moore ve Pamela Shiels'dir. Türkçe baskının editörlüğünü ise Suna Çağatay yaparken, yayın yönetmenliğini İlke Aykanat Çam üstlenmiştir. Kitabın çevirisi

Gökçe Mine Olgun ve Serda Semerci tarafından yapılmıştır. Kitabın iç sayfasında bu bilgilerin yer alması kitabın basım ve yayın bilgileri ile ilgili olan [Ö1.1], [Ö1.2], [Ö1.4] ölçütlerini sağladığını göstermektedir. Fakat kitabı gerçekleştiren bu kişilerin özgeçmişlerine dair bir bilgi [Ö1.3] kitapta yer almamaktadır. Ayrıca çocuk kitapları için önemli bir husus olan hedef yaş grubu bilgisi [Ö1.5] ve kitabın uygunluğuna ilişkin onay veya izinlere ilişkin bir bilgi [Ö1.6] kitapta yer almamaktadır. Kitabın ön, arka kapağı ve sırtı (Görsel-1) incelendiğinde ise bu kısımlarda kitabın adına yer verildiği, ayrıca kitabın sırtında yayınevinin adının da olduğu görülmektedir. Ayrıca arka kapakta kitaba ilişkin kısa bir özet vardır ve bu özeti altında yayınevinin internet adresi de yer almaktadır.

Görsel 1. 'Çocuklar İçin Sanat' kitabının ön kapağı, sırtı ve arka kapağı

1.2. Fiziksel Özellikler, Dayanım ve Kullanılabilirlik

Kitap [Ö1.7], [Ö1.8] ve [Ö1.9] ölçütleri bağlamında değerlendirildiğinde; 25x30 cm boyutlarındaki dikdörtgen şeklindeki kitap yaklaşık 1000 gr ağırlığında olup ağırlık bakımından küçük yaş grubu için uygun değildir. Çocuk kitapları için önerilen sert karton kapağa [Ö1.11] sahip olan kitabın ciltleme tipi [Ö1.10] ise sağlam olması açısından önerilen dikiş şeklindedir. Kitapta kullanılan kâğıt [Ö1.12] ise baskıdaki renklerin canlı görülmesini sağlayacak kalitede olmakla birlikte parlama yapma özelliğinden dolayı zaman zaman gözü yorabilmektedir.

1.3. Tasarım ve Düzenleme

Kitabın tasarım ve düzenlenmesine ilişkin ilk olarak sayfa düzeni (Görsel-2) ele alındığında, sayfalardaki metin/görsel oranının [Ö1.13] her sayfada farklı olduğu ama genel olarak sayfalarda en az %50 oranında görsele yer verildiği görülmektedir. Bu görseller; sanat eserlerine, sanatsal malzeme ve tekniklere dair fotoğraflar, kitap tasarımına ilişkin illüstrasyonlar, grafiksel şemalardan oluşmaktadır. Sayfa düzenine ilişkin sayfa boşluklarına [Ö1.15] bakıldığında ise alt-üst, sağ-sol boşluklarının her sayfada aynı olmadığı ve buna bağlı olarak karşılıklı sayfalarda bile metinlerin ya da görsellerin aynı hizada başlamadığı görülmektedir. Bu anlamda aynı hizada metin ya da görselin başladığı kitaplara göre daha karmaşık bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu boşlukların çok fazla olmadığı dikkat çekmektedir. Hatta bazı sayfalarda (örneğin 62. ve 63. sayfalar) alt boşluk 0,6 mm kadar azdır. Bu durum ise bir çocuk kitabı için yorucu, kalabalık bir görüntü olmasına neden olmaktadır. Kitabın geneline bakıldığında bir başlık altında karşılıklı iki sayfanın birbirini tamamladığı görülmektedir.

Bu sayfalarda sanat eserlerine ilişkin görseller, sanatsal malzeme ve tekniklerine ilişkin görseller, fotoğraflar, tarih akışına ilişkin grafiksel şemalar, illüstrasyonlar çoğu zaman hep birlikte yer almaktadır. Bu durum yoğun ve yorucu olabilen bir görüntü oluşturmaktadır. Ayrıca metnin ve görsellerin sayfaya yerleştirilişinde [Ö1.16] belli bir düzen izlenmediği, her sayfada farklı bir düzen olduğu görülmektedir. Kitabın bazı sayfalarında tüm sayfa görselden oluşmaktadır. Bu sayfalarda sayfa numarası yer almamakla birlikte kitabın sayfaları düzenli olarak numaralandırılmıştır. Numaralandırmada [Ö1.17] ön kapak birinci sayfa kabul edilmiş ve içindekiler sayfasından sonraki sayfadan başlayarak (sayfa 8) numara verilmiştir. Sayfa düzenine ilişkin değinilmesi gereken son bir nokta olarak satır arası boşluklar [Ö1.14] değerlendirildiğinde ise harf boyutuna bağlı olarak bazen satır arasının 2 mm kadar çok az olduğu, bu anlamda okuma güçlüğü yarattığı görülmektedir.

Görsel 2. 'Çocuklar İçin Sanat' kitabının sayfa düzenine ilişkin örnek (22-23. sayfalar)

Genel olarak kitap düzenine bakıldığında ise; karton dış kapaktan hemen sonra kitaptaki görselleri içeren bir sayfa (iç kapak), daha sonra önünde kitabın ve yayınevinin adını, arkasında kitabın basım yayın bilgilerini ve içeriğine ilişkin bir yazıyı içeren bir sayfa gelmektedir. Bu sayfadan sonra ise 'İçindekiler' bölümü ve sonrasında 'Sanat Nedir' başlıklı bölüm gelmekte ve kitabın içeriğine uygun olarak konular bu sayfayı takip etmektedir. Konuların ardından ise sanata ilişkin terimleri içeren bir sözlük, sanatçı adlarını içeren bir dizin ve kitaba katkı sağlayanlara ve kitaptaki görsel malzemelerin kullanımına izin verenlere dair bir teşekkür sayfası yer almaktadır. Son olarak ise dış kapak öncesi, Monet'nin paletinin görselini içeren bir sayfa karşımıza gelmektedir. Kitaptaki bu sayfa sıralamasına bakıldığında, kitabın önerildiği gibi uygun bir kitap düzenine [Ö1.21] sahip olduğu, ayrıca verilen bilgilere ulaşmayı ve anlamayı kolaylaştırıcı terimler sözlüğü, dizin, içindekiler gibi destekleyici bölümler [Ö1.18] içerdiği görülmektedir. Kitaptaki eserlerin görsellerinin nereden alındığına ilişkin bilgiler [Ö1.19] 'Teşekkür' bölümünde yer almakla birlikte eserlerin nerelerde görülebileceğine ilişkin müze ve sanatsal etkinliklere dair bilgileri içeren bir bölümün olmaması bir eksiklik olarak kabul edilebilir. Aslında karşımızda çok kapsamlı, yaklaşık 140 sayfalık bir kitap bulunmaktadır. Çok fazla sayfa sayısı [Ö1.20] kitabı ağırlaştırarak küçük çocuklar için önerilmeyecek bir boyuta getirmektedir. Hem kitap içerisindeki bilgilerin düzeyi hem de sayfa sayısına bakıldığında en az ortaokul düzeyi için önerilebilecek bir kitap olduğu görülmektedir.

Kitabın görsel tasarımı incelendiğinde ise öncelikle basım kalitesinin [Ö1.22] iyi olduğu, görsellerin netliğinin çok eski dönemden esarlere dair olanlarda bile oldukça iyi olduğu görülmektedir. Kitabın kapak tasarımına bakıldığında [Ö1.23] ise; kitabın başlığının altında içi oyulmuş kabartma şeklinde bir çerçeve (bu çerçeve içerisinde iç kapakta eser görselleri görünmektedir) ve çerçevenin altında da kitabın içeriğini özetleyen “Dünyanın en çarpıcı resim ve heykellerine bakış” yazmaktadır. Kitabın başlığındaki her bir sözcüğün ayrı renk ve harf karakterinde yazılması ile kapakta dikkat çekici bir etki yaratılmıştır. Ayrıca kapaktaki çerçevenin içinde kitapta yer alan eserlerden örnekler verilerek kitabın içeriği ile uyumlu bir kapak tasarımı yapılmıştır. Çerçevenin içinin oyulması ile üç boyutlu çocuklar için ilgi çekici bir kapak tasarlanmıştır. Arka kapakta ise öndeki ile aynı renkte ve harf karakterinde olacak şekilde kitabın adı yer alırken, onun hemen altında bir resim fırçası illüstrasyonu ve ‘Sanatın Olağanüstü Dünyasına İlham Verici Bir Başlangıç’ yazısı yer almaktadır. Bu yazının altında ise öndeki çerçevenin fotoğrafı içerisinde kitabın içeriğine ilişkin özet bir bilgi ve onun da altında başka bir resim fırçası illüstrasyonu gelmektedir. Kısacası; resim fırçası illüstrasyonları dışında ön kapaktaki tasarımla oldukça benzer bir tasarım arka kapakta gerçekleştirilmiştir. Kitabın içine baktığımızda ise görsel tasarımla ilgili öncelikle görsel imgeler dikkat çekmektedir. Kitabın bir sanat kitabı olmasından dolayı sanat eserlerinin görselleri ve bu eserlerden ayrıntılar ya da çizimler sayfa içerisinde zaman zaman yer alabilmektedir. Sanat anlayışlarına ilişkin teknik ve malzemelerin tanıtımı ise genellikle fotoğraflar kimi zaman da çizimler yardımıyla yapılmaktadır (Görsel-3). Böylelikle çok fazla bilgi daha yalın ve etkili bir anlatımla aktarılmaktadır [Ö1.24].

Görsel 3. ‘Çocuklar İçin Sanat’ kitabının 19 ve 127. sayfasından ayrıntılar

Anlatımı destekleyici bu tür görsel öğelerin yanı sıra çocuk kitaplarında sıklıkla rastlanan, eğlenceli illüstrasyonlar, kitap için özel yaratılmış karakterler ise burada yer almamaktadır. Görsel imge ve metin ile yoğun bir sayfa düzenine sahip kitapta zaten bunlara yer kalmadığı görülmektedir. Görsel tasarım bakımından kitap en az ortaokul düzeyi için daha uygun bir yapıya sahiptir. Anlatımı desteklemek ve kitabı çocuklar için daha ilgi çekici kılmak [Ö1.23] için kimi zaman görsellerdeki figürler, konuşma baloncukları ile eser hakkında bilgi vermekte ya da eserlerdeki ayrıntılar ile ilgili oklar yardımıyla kısa açıklamalar yapılmaktadır (Görsel-4). Ayrıca bir sanat tekniğinin zaman içindeki gelişimi ya da bir sanat anlayışının oluşumunu etkileyen unsurlar oklar ve diyagramlar yardımıyla birbiriyle ilişkilendirilerek (Görsel-5) anlatılmaktadır.

Görsel-4. Kitabın 12. sayfası

Görsel-5. Kitabın 27. sayfası

Kitapta kullanılan harf boyutları ve karakterleri [Ö1.26] incelendiğinde ise kimi yerlerde harf boyutunun 7-8 puntoya kadar düştüğü, bu küçük puntolu kısımların italik olarak yazılması ile de okumanın iyice zorlaştığı görülmektedir. Ama daha büyük puntolu kısımlarda ise okunaklı harf karakteri kullanıldığı ve anlaşılma problemi yaratan bir durum olmadığı görülmektedir. Sayfa içerisinde genel olarak ana başlığın en büyük punto ile yazıldığı daha sonraki açıklamanın daha küçük punto ile yazıldığı, ayrıntılara ilişkin yazılarda ve 'Sen de Dene', 'Kendine Sor', 'Zaman İçinde...', 'Sanatçının Yaşam Öyküsü' gibi kısımlarda ise daha da küçük puntolu ve italik yazıların genelde tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca bazı sözcükler kalın (bold) yazılarak ön plana çıkartılmış ve başlıklarda sözcüklerin bir kısmı italik bir kısmı düz ve kalın yazılarak hareketli bir anlatım tercih edilmiştir. Aslında bu hareketlilik görsel olarak canlılık katmakla birlikte bilginin iletilmesi anlamında zorluk da yaratmaktadır. Bu gibi problemler dışında kitabın görsel tasarımına bakıldığında ilginç eserlere ilişkin görsellerin ve metni destekleyici görsel unsurların yer aldığı kitabın genel olarak estetik nitelik açısından olumlu nitelik taşıdığı ve ilgi çekici olduğu söylenebilir.

2. İçeriksel Özelliklere İlişkin Bulgular

Araştırmada çocuk sanat kitaplarının içeriksel açıdan incelenmesi için de 'Sanatsal Amaçlara Uygunluk', 'Dil ve Anlatım' ve 'Çocuğun Gelişim Özelliklerine Uygunluk' şeklinde üç ana başlık belirlenmiştir. İçeriksel bağlamda incelemenin ilk bölümünde Ek-2'de yer alan sorular temel alınarak kitabın sanatsal amaçlara uygunluk açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

2.1. Sanatsal Amaçlar

'Çocuklar için Sanat' kitabının içeriğine bakıldığında (Tablo 1) geçmişten günümüze farklı coğrafya ve kültürlerdeki sanat anlayışlarını, farklı sanat tekniklerini ve türlerini içeren kapsamlı bir sanat kitabı ile karşılaşılmaktadır. Kitap kendi içerisinde *Erken Sanat*, *Modern Sanat* ve *Heykel* adı altında 3 ana bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümler içerisindeki bilgiler ise dört ana konu başlığı altında sunulmaktadır: *Sanat tarzı*, *Sanatçı profili*, *Bunu nasıl yaptılar?*, *Galeri*.

Tablo 1. “Çocuklar için Sanat” kitabının içeriğine ilişkin tablo

“Çocuklar için Sanat” kitabının konu başlıkları ve ele alınan konular			
a-Erken Sanat			
Sanat Tarzı	Sanatçı Profili	Bunu Nasıl Yaptılar?	Galeri
İlkel Sanat	Mısırlı kâtipler	Fresk yapımı	Sanatta yüzler
Aborijin Sanatı	Leonardo da Vinci	Mozaik yapımı	Sanatta Tanrılar ve kahramanlar
Çin Sanatı	Jan van Eyck	Renklerin yapımı	Sanatta doğa manzaraları
Barok Sanat	Jan Vermeer	Yağlıboya tekniği	Sanatta çocuklar
Rokoko	Francisco de Goya Katsushika Hokusai	Suluboya tekniği	Sanatta cansız doğa
b-Modern Sanat			
Sanat Tarzı	Sanatçı Profili	Bunu Nasıl Yaptılar?	Galeri
İzlenimcilik	Claude Monet	Pastel Tekniği	Sanatta gece
İzlenimcilik Sonrası	Vincent van Gogh		Sanatta hayvanlar
Naif Sanat	Henri Matisse		Sanatta savaş
Gerçeküstücülük	Pablo Picasso		Sanatta emek
Soyut Sanat	Paul Klee		
Sokak Sanatı	Joan Miro		
Modern Sanat	Grant Wood Jackson Pollock Sör Sidney Nolan Andy Warhol Friedensreich Hundertwasser		
c-Heykel			
Sanat Tarzı	Heykel/Sanatçı Profili	Bunu Nasıl Yaptılar?	Galeri
Taş heykel	Pişmiş toprak heykeller	Ağaç oyma tekniği	
Afrika heykelleri	(Çin-M.Ö. 246)	Mermer heykel	
Soyut Heykel	Michelangelo Buonarroti		
Toprak ve Doğa Sanatı	Frederic-Auguste Bartholdi		
Günümüzde heykel	Gustav Vigeland Henry Moore Alberto Giacometti Damien Hirst		

‘Sanat tarzı’ başlığı altında tarih öncesinden 21. yy’a kadar pek çok sanat anlayışına dair eserlere ve bilgiye yer verilerek sanatın hem tarih içindeki değişimi dönüşümü hakkında çocukların fikir sahibi olması sağlanmakta hem de farklı coğrafyalardaki, kültürlerdeki sanat anlayışına değinerek sanatın evrenselliğine vurgu yapılmaktadır [Ö2.1.4]. Kitap içerisinde farklı kültürlerdeki

kaya resmi, x ışını resmi, toprak renkleri, tessera, smalti, tempera, sfumato, impasto, chiaroscuro, çizgisel perspektif, rönesans, dışavurumcu sanat, barok, natürmort, maniyerizm, vanitas, guaj, fauvizm, kübizm, konstrüktivizm, kolaj, naif sanat, sürrealizm, rayograf, biomorfizm, rejyonelizm, soyut sanat, hareketli soyut sanat, soyut dışavurumculuk, pop sanat, ikon, ipek baskı, sokak sanatı, etiket, graffiti, transotomatizm, modern sanat, yerleştirme, kavramsal sanat, fotogerçekçilik, performans sanatı, video sanatı, heykel sanatı, soyut heykel, kinetik sanat, hareketli heykel, büst, bronz heykel, toprak ve doğa sanatı, minimal sanat. Görüldüğü üzere bu kitap ile birlikte çocuklara sanata ilişkin pek çok terim ve kavram öğretilmektedir. Ayrıca kitapta renk, çizgi, doku, ışık-gölge gibi sanatsal öğeler ile hareket, denge gibi sanatsal ilkelere anlatım içerisinde yer verilerek çocukların bunları öğrenmesi, eserler üzerinde algılaması sağlanmaktadır [Ö2.1.2]. Bu anlamda kitabın geneline bakıldığında sanat, sanatçı, sanat eseri, sanat mekânları, sanatsal teknikler, araç ve gereçler, sanat akımları, sanatın özgürlüğü gibi sanata ilişkin pek çok somut ve soyut kavram çok çeşitli örneklerden yola çıkarak çocuklara kavratılmaktadır. Bu bilgilerin doğruluğu ve geçerliğini [Ö2.1.9] ele aldığımızda ise büyük çoğunlukla bilgilerin doğru ve güvenilir olduğu görülmektedir. Fakat çeviri hatasından kaynaklanması muhtemel olan bir yanlışta da rastlanılmıştır. Örneğin 63. sayfada “Amerikalı dışavurumcu sanatçı, Mary Cassatt...” şeklinde bir ifade yer almaktadır. Oysaki sanatçı dışavurumcu (ekspresyonist) değil izlenimci (empresyonist)’dir. Bunun dışında kitap genel olarak güvenilir bilgiler sunmaktadır. Sanat eserlerinin künye bilgilerine (eser adı, boyutu, yılı ve tekniğine ilişkin bilgiler) genelde eserin görselinin altında veya anlatım içerisinde yer verilmesi de olumlu bir özellik olarak karşımıza gelmektedir.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda kitabın ders programlarında yetersiz süre ayrılan görsel sanat derslerini destekleyici nitelikte olduğu [Ö2.1.16], bu ders dışında çocukların sanata ilişkin kazanımlar [Ö2.1.13] elde edebileceği bir kitap olarak önerilebileceği görülmektedir. Ayrıca sanatı geçmişten günümüze, çok farklı kültürleri ve sanat anlayışlarını kapsayacak şekilde çok kapsamlı bir biçimde ele alması bu kitabın en olumlu özelliğidir [Ö2.1.3]. Çocukları sanatsal etkinliklere yönlmesi, farklı pek çok eseri barındırması ile çocukların sanata ilgisini artırabilecek [Ö2.1.10] bir nitelik taşıyan bu kitabın içerdiği bilgi düzeyi bağlamında en az ortaokul düzeyi çocuklar için uygun olduğu görülmektedir. Ortaokul düzeyi bağlamında ele alındığında kitapta yer alan eserlerin, anlatılmak istenen konulara ve bu yaş grubuna uygun düzeyde seçildiği görülmektedir [Ö2.1.11]. Hedef yaş grubunu daha küçük olarak düşündüğümüzde ise kitaptaki bilgi düzeyi ve yoğunluğu ve eserlerin görsel niteliği (çok ayrıntılı olma ve olumsuz imgeler içerebilme bağlamında) bu yaş grubu için pek uygun değildir. Kitap estetik açıdan doyurucu pek çok örnek içermesi anlamında çocuğun estetik duygusunu geliştirmesine de katkı sağlayacak niteliktedir [Ö2.1.15].

2.2. Dil ve Anlatım

Kitabın dil ve anlatıma ilişkin özellikleri ise ‘Üslup ve Dil’, ‘Paragraf, Cümle Yapısı ve Sözcük Uygunluğu’, ‘Teknik ve Yabancı Sözcükler, Çeviri’ ve ‘Dilbilgisi Kurallarına Uyulması’ şeklinde belirlenen 4 alt başlık altında ve bu başlıklara ilişkin Ek-3’te yer ölçüt soruları esas alınarak incelenmiştir

2.2.1. Üslup ve Dil

Kitabın planına [Ö2.2.1] bakıldığında kronolojik olarak erken ve modern sanatın ayrı bölümlerde işlendiği, ayrıca 3. bölüm olarak heykel sanatının ele alındığı görülmektedir. Her bölüm

de kendi içerisinde kronolojik bir şekilde ilerleyen konuları ele almaktadır. Her bir bölümde ele alınan farklı kültürlerle ilişkin sanat anlayışları kronolojik bir sıra izlerken aslında 4 ana başlık içerisinde yer alarak karşımıza gelmektedir: Sanat tarzı, Sanatçı profili, Bunu nasıl yaptılar ve Galeri.

‘Galeri’ başlığı altında kronolojik sıraya uymadan belli bir konuya dair çeşitli sanat eserleri hakkında bilgi verilmektedir. ‘Sanat tarzı’nda ise belli bir döneme ait sanat anlayışına ilişkin eserler üzerinden o sanat anlayışı aktarılmaya çalışılmaktadır. Bu aktarım sırasında birbirini takip eden diyagramlar içerisinde bilgiler sunulmaktadır. ‘Sanatçı profili’nde ise belli bir sanat anlayışında çalışan sanatçıların eserleri, sanat anlayışları ele alınmakta kimi zaman da kullandıkları malzemeler tanıtılmakta ama genellikle sanatçının yaşam öyküsü kısa bir zaman şeridi içerisinde anlatılmaktadır. ‘Bunu nasıl yaptılar’da ise kronolojik sıraya uygun düşen sanat anlayışına ilişkin bir sanat tekniği tanıtılmakta ve bu sanat tekniğinin zaman içinde kullanımına, gelişimine ilişkin bir zaman şeridi de sayfa içerisinde yer almaktadır. Kitabın bu şekilde oluşturulmuş planına bakıldığında kendi içinde bir düzeni olan karmaşık olmayan bir plana sahip olduğu görülmektedir.

Kitabın anlatımına [Ö2.2.2] bakıldığında ise hem sayfa sayısı hem sayfadaki bilgilerin bolluğu ve düzeyi göz önünde bulundurulduğunda, okuyucu olarak küçük yaş çocuklarının hedeflenmediği anlaşılmaktadır. Kitapta da bu anlamda basitten karmaşığa, soyuttan somuta giden bir anlatımın tam manasıyla benimsenmediği görülmektedir. Bununla birlikte kitapta verilen bilgilerin zaman şeridi, görsellerle desteklenmiş sıralı anlatımı, eserlere ve sanatçılara ilişkin çok uzun olmayan birkaç paragraf şeklinde açık ve net bir şekilde iletilmesi olumlu bir özellik olarak karşımıza gelmektedir. Ayrıca verilen bilgiler çelişki yaratmayacak şekilde tutarlıdır. Anlatımın ilgi çekici olmasına açısından bakıldığında [Ö2.2.3] ; metinlerin çok uzun tutulmaması, birbirinden ilginç eserlerin ele alınması kitabı sürükleyici kılmakla birlikte, yoğun terim ve yabancı sözcük kullanılmasının, özellikle küçük yaş çocuklarının dikkatini yoğunlaştırmada problemler yaratacağı düşünülmektedir. Kitabın diline bakıldığında [Ö2.2.4] da basit cümlelerin yanı sıra bileşik cümlelerin yoğun olarak kullanılmasının bir çocuk kitabı için çok da tercih edilmeyen bir durum olduğu söylenebilir. Örneğin 36. sayfada Jan van Eyck için söylenen “*Yanlılıkla olsa da yağlı boyanın ‘mucidi’ olarak tanındıktan sonra, zengin renkler ile derinlik ve doku izlenimi yaratmasını sağlayan reçineyle karıştırdığı boyayı ince tabakalar halinde üst üste sürerek yeni bir teknik geliştirdi*” cümlesi gibi karmaşık cümleler göz önünde bulundurulduğunda, kitabın konuşma diline yakın ve yalın bir dile sahip olduğu söylenemez. Bununla birlikte anlatımda zaman zaman çocuğa sorular yöneltilmesi bu durumu yumuşatmaktadır. Ayrıca kitap içerisinde pek çok bilgi doğrudan aktarıldığı gibi çoğu zaman sanata ilişkin kesin sınırlar çizilmemesi, çocuğun düşünmeye, kendi fikrini geliştirmeye yönlendirilmesi söz konusudur [Ö2.2.5]. Bu da kitabı ders kitabı havasından uzaklaştırmakta, daha eğlenceli bir öğrenme gerçekleştirmektedir. Kitabın içeriğine ilişkin diğer önemli bir nokta ise kitabın başlığıdır. Kitabın başlığı [Ö2.2.6] oldukça yalın ve içeriği kapsayıcı şekilde ‘Çocuklar için Sanat’ olarak belirlenmiştir. Bu anlamda kitabın başlığına ilişkin piyasada satılmakta olan ‘Çocuklar için Sanat Kitabı’ adlı başka bir kitabın olması dışında bir problem görünmemektedir.

2.2.2. Paragraf, Cümle Yapısı ve Sözcük Uygunluğu

Çocuk kitaplarında kullanılan sözcüklerin çocukların günlük yaşantısında kullandığı sözcükler olmasına dikkat edilir. Buna karşın kitap içerisinde ‘siyasal aktivist’, ‘ebedi hakikat arayışı gibi’ çocukların günlük yaşantısında pek kullanmadığı, sanat alanına özgü terimler içerisinde de yer almayan bazı sözcük ve sözcük gruplarının kullanıldığı görülmektedir. Çocukların sözcük

dağarcığına pek uymayan bu sözcüklerin anlaşılmasını destekleyici açıklamaların anlatımda yer almamasından dolayı bu sözcüklerin çocuğun sözcük haznesini güçlendireceğini de söylemek güçtür [Ö2.2.7]. Bununla birlikte kitapta çocuğun anlamasını güçleştirecek edat, bağlaç gibi sözcük türlerinden, mecaz söyleyişlerden kaçınıldığı görülmektedir [Ö2.2.8]. Benzer şekilde söylemesi zor eski sözcükler kitapta yer almazken kitabın bilgilendirici bir çocuk kitabı olmasına bağlı olarak söylenmesi zor bazı teknik terimleri içerdiği de görülmektedir [Ö2.2.9].

Kitaptaki cümle yapısının uygunluğuna bakıldığında [Ö2.2.11] ise önceden de belirtildiği gibi basit cümlelerin yanı sıra uzun bileşik cümlelerin kullanılması anlatımı karmaşıklaştırarak anlaşılmayı güçleştirmektedir. Hedef yaş grubu belirtilmeyen kitap, bileşik cümle içermesinden dolayı 10 yaş ve üstü çocuklar için daha uygun olacaktır. Kitabın yoğun bilgi aktarımı göz önünde bulundurulduğunda ortaokul öğrencileri ve lise öğrencileri için önerilmesi daha doğru olabilir. Kitabın paragraf sayısının uygunluğuna [Ö2.2.10] ilişkin net bir şey söylemek ise çok zor. Çünkü kitabın sayfa düzeninde belli bir kalıp olmadığı için paragraf sayısı ve uzunluğu da düzensiz bir dağılım göstermektedir. Ama kitabın geneli incelendiğinde bir paragraftaki cümle sayısının en fazla altı olduğu bu anlamda çok uzun paragraflar içermediği görülmektedir. Fakat paragraf sayılarının bazı sayfalarda ondan fazla olduğu bu anlamda bir sayfada yoğun bir bilgi aktarımı yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda kitap ortaokul ve üstü öğrencilere önerilmelidir.

2.2.3. Teknik ve Yabancı Sözcükler, Çeviri

Bilgilendirici çocuk kitaplarında teknik terimlerin olması kaçınılmaz olmakla birlikte bunların sınırlı olmasına dikkat edilmelidir. Bu çocuk sanat kitabına bakıldığında sanata dair bazen de sanat dışı terimlerin kullanıldığı, terim açısından yoğun bir kitap olduğu görülmektedir. Bu durum çocuğun sözcük haznesini geliştirmekle birlikte anlatımın yalınlığını ve sürükleyiciliğini ise zaman zaman köreltmektedir [Ö2.2.12]. Bununla birlikte kullanılan teknik sözcüklerin açıklamalarının anlatım içinde ya da kitabın arkasındaki sözlükte yer alması, teknik ya da yabancı sözcüklerin Türkçelerinin de genellikle belirtilmesi [Ö2.2.13] ve yabancı sözcüklerin aslına uygun olarak yazılması olumlu özellikler olarak karşımıza gelmektedir [Ö2.2.14]. Fakat yabancı sanatçıların isimlerinin Türkçe okunuşlarına yer verilmemesi bu kitap için bir eksiklik olarak değerlendirilebilir [Ö2.2.15].

2.2.4. Dilbilgisi ve Yazım Kuralları

Kitapta dilbilgisi [Ö2.2.16] ve yazım kurallarına çoğunlukla uyulduğu görülmektedir. Buna karşın, sayfa 55'deki "Ahşap baskı tekniği kullandı, ama diğer Japon ressamlar..." cümlesinde virgül ile 'ama' bağlacının ve sayfa 99'daki "Deniz, ve insanların..." cümlesinde virgül ile 've' bağlacının yan yana kullanılması gibi yazım kuralı hatalarına rastlanmıştır [Ö2.2.17].

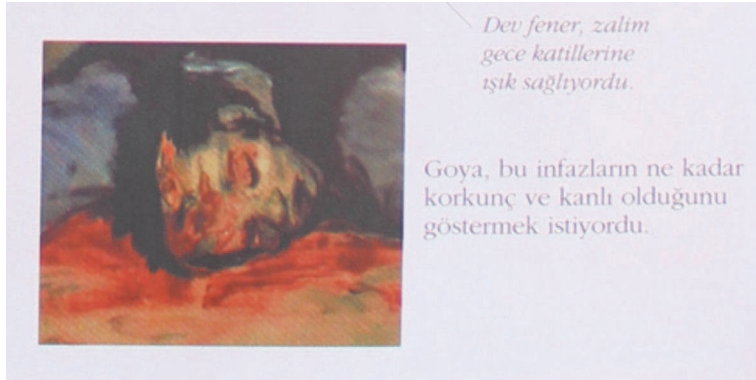
2.3. Çocuğun Gelişim Özellikleri

İçeriksel açıdan incelemede son olarak, kitabın çocuğun gelişim özelliklerine uygunluğu incelenmiştir. Bu inceleme; çocuğun kişilik gelişimine uygunluk, toplumsal gelişimine uygunluk ve bilişsel gelişimine uygunluk şeklinde 3 alt başlık altında ve Ek-4, Ek-5 ve Ek-6'da yer alan ölçüt soruları esas alınarak yapılmıştır.

2.3.1. Çocuğun Kişilik Gelişimi

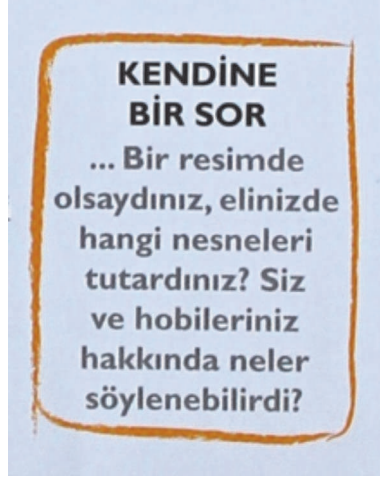
Çocuk kitaplarının çocuğun kişilik gelişimine uygunluğunu belirleyen önemli konulardan biri kitabın içeriğinin çocuğun yaşantısı ile ilgili olmasıdır. Bu aynı zamanda kitabın çocuk için ilgi çekici olmasını da sağlayan bir özelliktir. Bu amaçla genellikle çocukların yaşantılarına ve ilgilerine ilişkin konuları (arkadaşlar, çocuklar, oyunlar, mevsimler, hayvanlar vb.) ele alan eserleri içeren sanat kitapları ile karşılaşılmaktadır. Bu kitabın içeriğine bakıldığında ise bu tür konuları içeren başlıklar ('Sanatta çocuklar', 'Sanatta hayvanlar', 'Sanatta doğa manzaraları') karşımıza gelmekle birlikte çocuğun ilgisini çekebilecek çeşitli sanat eserlerine de yer verildiği görülmektedir. Ama kitabın bilgilendirici çocuk kitapları içerisinde yer alması nedeniyle sadece çocuğun yaşantısı ile sınırlı konular ve eserler içermeyip daha çok sanat alanından konu ve eserleri içermektedir [Ö.2.3.1.10].

Bununla birlikte kitapta çocuğun psikolojisini olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülen bazı ayrıntılar da yer almaktadır [Ö.2.3.1.7]. Örneğin, 51. sayfada yer alan Goya'nın 3 Mayıs 1808 adlı eserinde isyan eden asileri katleden askerler yer almakta, ayrıca resmin içinde kanlar içinde yatan bir insanın ayrıntısı (Görsel-7) büyütülerek bu şiddete dikkat çekilmektedir. Şiddet konusu çoğu zaman çocuk kitapları içerisinde kaçınılan bir konu iken bu kitapta böyle bir durum yoktur. Kitabın başında aslında bu durumun gerekçesi sayılacak bir ifade de yer almaktadır: "*Sanat sadece güzel olan değildir, korkunç, utanç verici ve cüretkâr da olabilir*" (sayfa 8). 'Sanat Nedir?' başlığını içeren bu sayfada çerçeveler içinde sanatın sınırsızlığına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Yine bu ifadeler arasında "*Sanat sadece mutluluğu değil, öfke, acı, merak, üzüntü ve daha başka birçok duyguyu da yansıtabilir*" (sayfa 8) yazmaktadır. Bu anlamda kitap içerisinde kimi zaman eserler üzerinden duygulardan bahsedilmekte, duyguların sanat yoluyla nasıl ifade edildiğine dair örnekler verilmektedir [Ö.2.3.1.9].

Görsel 7. 'Çocuklar için Sanat' kitabının 50. sayfasından bir ayrıntı

Ayrıca bazı eserlerdeki ayrıntılara ilişkin sorularla çocuğun duygular hakkında konuşması sağlanmaktadır. Örneğin, Katsushika Hokusai'nin 'Kanagawa'da Büyük Dalga' adlı çalışmasına dair şu sorularla çocuğun duygular hakkında konuşması, eserle duygu bağı kurması sağlanmaktadır [Ö.2.3.1.5]: "*Sence balıkçılar ne hissediyor? Korkuyorlar mı? Yoksa daha önce pek çok kez yaptıkları gibi bu durumun üstesinden gelecekleri konusunda kendilerine güveniyorlar mı?*" (sayfa 55). Benzer şekilde, eserler üzerinden sorular sorarak çocuğun kendi duyguları, düşünceleri, zevkleri hakkında düşünmesini, yorum yapması sağlanmaktadır [Ö.2.3.1.2]. Kitapta 'Kendine Bir Sor' adlı bir bölüm yer almaktadır ve örneğin 18. sayfada yer alan bu bölüm içerisinde, bir resimde olsaydı elinde hangi nesnelere tutacağı, kendi ve hobileri hakkında neler söyleyebileceği sorulmaktadır (Görsel-8).

Görsel 8. 'Çocuklar için Sanat' kitabının 18. sayfasından bir ayrıntı

Kitap içerisindeki 'Sen de Dene' adlı başka bir bölümde de (81. sayfada) sevdiği bir anı resmetmesi söylenerek bir anlamda duygu aktarımı yapması, kendini dışavurması sağlanmaktadır [Ö.2.3.1.3]. 'Sen de Dene' adlı bölüm aynı zamanda çocuğu farklı sanatsal aktivitelere yönelterek sanata dair daha katılımcı olmasını [Ö.2.3.1.1], kendine güven duymasını, yeteneklerini keşfetmesini kolaylaştırmaktadır [Ö.2.3.1.4]. Kitabın sonunda da bir son söz olarak, çocuğun sanata kendine yakın görmesini, ona ilgi duymasını pekiştirecek şu ifadeler yer almaktadır: *"Bu kitapta yer alan pek çok resim ve heykel, sanat müzelerinde ve galerilerinde sergileniyor. Belki sen de bir gün gidip görürsün onları. Pek çok ülkede 'ulusal müze' ya da 'modern sanat müzesi' bulunuyor. Bunlar gezip görmeye değer yerler. Aynı zamanda, yerel sanat müzelerini, ilginç heykellerin olduğu çevredeki parkları ya da sanat eserlerinin satıldığı galerileri de gözden kaçırma. Gelecekte kimin büyük sanatçı olacağını kimse bilemez. Yeni bir tarz deneyen ya da sanatta yeni akımlar yaratan biri olabilir. Belki günün birinde sen bile olabilirsin!"* (sayfa 134).

Çocuğun kişilik gelişimi için doğayı, yaşamı gözlemlene ve sevmeye yeteneğinin geliştirilmesi de önemli noktalardan birisidir. Kitap içerisinde doğaya ve yaşama ilişkin pek çok resim yer almakta dolayısıyla çocuğun sanat yoluyla bu alanları tekrar incelemesi, oradaki estetiği fark edebilmesi, farklı açılardan bakabilmesi desteklenmektedir [Ö.2.3.1.6]. Ayrıca yine kitap içerisindeki bölümlerde yöneltilen sorularla yaşama, doğaya, insanlara dair ayrıntıları daha iyi gözlemlene sağlanmaktadır: *"Bir arkadaşının resmini yapıyor olsaydın, arkadaşın ne giyiyor ve elinde ne tutuyor olurdu?"* (sayfa 62) ve *"Sence bu çift karı koca ya da baba kız olabilir mi? Sence bu insanlar huysuz ve sert mi, yoksa ağır başlı ve ciddi mi?"* (sayfa 83).

Kitabın geneline bakıldığında çok farklı kültürlerden ve dönemlerden, farklı türde ve tekniklerde eserlerin yer aldığı görülmektedir. Tek bir sanatçı ya da sanat akımına yönelmek yerine böyle bir çeşitliliğin kitapta benimsenmesi çocuğun sanattaki anlatım çeşitliliğini keşfetmesine, farklılıkların zenginlik yarattığı bilincinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır [Ö.2.3.1.8].

2.3.2. Çocuğun Toplumsal Gelişimi

Bir çocuk kitabının çocuğun toplumsal gelişimine uygun olması için dikkat edilmesi gereken ilk nokta kitabın hiçbir şekilde ayrımcılık ve ön yargı içermemesidir. Bu çocuk sanat

kitabı geçmişten günümüze çok farklı coğrafyalardaki, kültürlerdeki sanat anlayışlarını içermekle birlikte hiçbir kültürü, toplumu, ırkı, ideolojiyi, inancı yermemekte ya da ön plana çıkarmamaktadır [Ö.2.3.2.2]. Ayrıca ele alınan sanatçılara ya da görsellerdeki kadın imgelerine bakıldığında kadınlara ilişkin bir cinsiyet ayrımcılığı ile de karşılaşılmamıştır. Bu anlamda sanatı evrensel bir bağlamda ele alan bu kitapta çocuğun toplumsal gelişimini olumsuz yönde etkileyecek bir durum saptanmamıştır. Çocuk sanat kitabı incelemesinde çocuğun toplumsal gelişimine uygunluğuna ilişkin ölçütlerden biri de kitabın çocuğa, kültürümüze, toplumumuza ilişkin gelenek, görenek ve değer yargılarını anlaması, saygı duyması bağlamında katkı sağlamasıdır. Kitapta örnek verilen eserlere bakıldığında iki Türk sanatçının eseri ile de karşılaşılmaktadır: Fikret Mualla (Chianti Şişesi ve Balık) ve Fahrulnissa Zeid (Soyut Sanat için Tanıklıklar). Bu eserlere ilişkin daha çok sanatçıların sanat anlayışları vurgulanmakta, toplumumuzu ve değer yargılarını anlama bağlamında özel bir katkı sağlanmamaktadır [Ö.2.3.2.6]. Önceden belirtildiği gibi sanatı evrensel bağlamda ele alan bu kitapta diğer bir ölçüt olan farklı toplumları ve değerlerini anlayabilme bağlamında ise zaman zaman bazı fırsatlar yaratılmaktadır [Ö.2.3.2.1]. Örneğin, sayfa 14-15’de Eski Mısır toplumunun yaşamına ve inançlarına ilişkin bilgiler Nebamun’un mezar resimlerinden (Görsel-9) yola çıkarak aktarılırken, sayfa 20’de ise Aborijinlerin sanatı üzerinden inançlarına ilişkin bilgiler edinilmektedir. Ayrıca sayfa 112-113’deki Afrika heykellerinin toplumun yaşantısı ve inançları ile ilişkisinin anlatılması da başka bir örnek olarak verilebilir.

Görsel 9. ‘Çocuklar için Sanat’ kitabının 14 ve 15. Sayfaları

Tüm bu örnekler aslında toplum ve sanat ilişkisini ortaya koymakta ve sanatın toplumsal açıdan işlevi ve önemi açısından çocuğa fikirler sunmaktadır [Ö.2.3.2.7]. Zaten kitabın başında buna ilişkin bir ifade de yer almaktadır: “Sanat sadece imge değildir, geçmişteki ve şimdiki insanların hayat tarzı hakkında bizi bilgilendiren anlamlı bir fikir ya da tarihsel bir kaynak da olabilir” (sayfa 9). Bu ifade aynı zamanda geçmişten günümüze kalan eserlerin değerli olduğunun da altını çizmekte bu bakımdan doğrudan olmasa da dolaylı olarak çocukta sanat eserlerini koruma bilincinin oluşmasını desteklemektedir [Ö.2.3.2.5]. Kitapta içerisinde eserlerin korunmasına ilişkin doğrudan ifadeler yer verilmesi ya da son not içerisinde bu konuya değinilmesi çocuk sanat kitapları için önerilebilir.

Çocuğun toplumsal gelişimini desteklemek bağlamında incelemede esas alınan diğer bir ölçüt ise; görsel kültürü oluşturan toplumsal, ekonomik, teknolojik, politik bağlamları irdeleyerek çocuğun toplumsal olaylara eleştirel bakabilmesini sağlamaktır. Bu ölçüt [Ö.2.3.2.4] bağlamında kitapta çeşitli örneklerle karşılaşılmaktadır. Kitapta 58. sayfada İzlenimcilik akımı anlatılırken fotoğrafın icadının resim sanatını nasıl etkilediğinden bahsedilmesi, 78-79. sayfada Birinci Dünya Savaşı'nın Gerçeküstüçülük ve Dada akımının oluşumuna etkisinin belirtilmesi, kitle iletişim araçlarının ve popüler kültürün Pop Sanat'a ilişkisinin irdelenmesi (sayfa 94-95) ya da Modern Sanat başlığı altında boya endüstrisinin, bilgisayarın, internetin ve diğer yeni teknolojilerinin yeni sanat anlayışını belirleyen faktörler olarak sunulması (sayfa 102) buna örnek olarak verilebilir. Sanatın teknoloji, toplum, politika ile ilişkisinin belirtilmesi çocuğa sanat yoluyla bu konuları düşünebilme ve eleştirebilme fırsatını da bir anlamda sunmaktadır. Ama kitap içerisinde özellikle bu konulara dair çocuğu eleştirel bir sürece direkt yönelten ifadelere, soru kalıplarına rastlanmamıştır. Bununla birlikte, 'Sanatta Savaş', 'Sanatta Emek' gibi başlıklar altında toplumsal konulara değinen sanat eserleri ele alınarak dolaylı bir şekilde çocuğun toplumsal gelişimine katkı sağlanmaktadır denilebilir [Ö.2.3.2.3].

2.3.3. Çocuğun Bilişsel Gelişimi

Sanatsal kazanımlar bölümünde belirtilen pek çok terim ve kavram göz önünde bulundurulduğunda, kitabın çocuğun bilgi ve kavram dağarcığının gelişmesini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir [Ö.2.3.3.1]. Kitap içerisinde farklı sanat anlayışlarına ilişkin bilgiler verilirken genellikle çeşitliliğe ve sanatın sınırsızlığına vurgu yapılmakta ve kesin yargılar sunmak yerine çocuğun yorum yapmasına ve kendinin karar vermesine izin verilmektedir. Bu anlamda bilişsel gelişimin önemli bir parçası olan eleştiri yapma, tartışma becerisi geliştirilmektedir [Ö.2.3.3.2]. Örneğin 96. sayfada "*Bazı insanlar sokak sanatını değerli sanat olarak görürken, bazıları bunun sadece eşyaya zarar vermek olduğunu düşünüyor. Peki ya sen ne düşünüyorsun?*" ya da 132. sayfadaki Damien Hirst'in sanat anlayışı için söylenen "*Sanatçının eserleri çok yüksek fiyatlara satılıyor ve sanatın ne olduğu konusundaki tartışmaları körükliyor. Bu sanat mı? Sen karar ver!*" gibi ifadelerle çocuk düşünmeye, yorum yapmaya yönlendirilmektedir. Ayrıca kitap içerisinde yer alan eserlerdeki ayrıntılara dikkatli bakmasını sağlanarak, çocuğun görsel algısı güçlendirilmektedir [Ö.2.3.3.3]: "*Resimdeki doğal boyuttaki maskı bulabilir misiniz?*" (sayfa 44), "*...Yukarıdaki eserde bunları bulabilir misin?*" (sayfa 88). Kitapta kimi zaman da çocuğun eserleri karşılaştırması istenmekte, böylece eleştiri, karşılaştırma yapma ve görsel farkındalık yeteneği geliştirilmektedir: "*Bu resim Yeşil Yansıma'ya hangi yönlerden benziyor? Hangi açıdan farklı?*" (sayfa 60). Tüm bu ifadeler çocuğun görsel algısını, farkındalığını geliştirirken, kitap içerisinde yer alan farklı sanat anlayışlarına ilişkin pek çok görsel aynı zamanda çocuğun görsel belleğinin gelişmesini de sağlamaktadır [Ö.2.3.3.4].

Bilişsel gelişime ilişkin önemli kazanımlardan biri ise hayal gücünün, yaratıcılığın gelişmesidir. Hayal gücünün ve yaratıcılığın yansımalarının güzel örneklerini içeren bu kitapta aynı zamanda çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını geliştirecek etkinliklere de yer verilmiştir [Ö.2.3.3.7]. Örneğin Miro'nun gerçeküstücü çalışmalarını anlatan bir bölümde (sayfa 80-81) hem sanatçının hayal gücünü ve yaratıcılığını kullanarak ortaya koyduğu eserler anlatılmakta hem de 'Sen de Dene' başlığı altında çocuklar sevdiği bir andan yola çıkarak bu tarz çalışmalar yapmaya yönlendirilmektedir. Çocuğun sanat yoluyla görsel algısını, hayal gücünü ve eleştiri yeteneğini destekleyici nitelikteki bu kitabın sadece sanat alanında değil farklı alanlarda da çocuğun yaratıcılığını destekleyeceği

düşünülmektedir. Çünkü kitap sanat yoluyla pek çok konuda çocuğun düşünmesini ve bilgilenmesini desteklemektedir [Ö.2.3.3.6].

Kitabın çocuğun bilişsel düzeyine uygun olup olmadığını belirleyen temel ölçüt hedeflenen yaş grubu olup önceden belirtildiği üzere bu durum belirtilmemiştir. Fakat hem biçimsel hem içeriksel özellikler açısından kitap ortaokul düzeyi için önerilebilir. Bu düzey sanatsal gelişim açısından, gerçeklik dönemi (9-12 yaş) ve mantık dönemine (12-14 yaş) denk gelmektedir. Gürtuna'ya (2007) göre gerçeklik döneminde çocuk henüz perspektif, ışık-gölge kurallarını tam olarak öğrenememiş ve üç boyutlu yaratma becerisine sahip olamamıştır. Bu nedenle bu konulara ilişkin derin bilgiler çocukların cesaretlerini kırabilmektedir. Kitapta bu konulara çok detaylı değinilmediği ve eserlerin de önerilen yaş grubu için fazla ayrıntılı ve anlaşılması zor eserler olmadığı görülmektedir. Bu anlamda, önerilen yaş seviyesi temel alındığında kitabın içeriğinin çocuğun bilişsel, görsel-uzamsal zekâsına uygun olduğu görülmektedir [Ö.2.3.3.5].

Sonuç

Çocuk sanat kitapları çocuğun sanatsal gelişimi kadar dilsel, toplumsal, bilişsel ve kişilik gelişimini destekleyebilme özelliğine sahip önemli eğitsel araçlardır. Bununla birlikte “Türkiye’de kısmen görülen kitap inceleme araştırmalarının genelde ders kitapları ve kitapların sınırlı bazı boyutları olan, içerik, grafik tasarımı, görsel öğeler, tasarım gibi boyutlar üzerine olduğu gözlenmektedir” (Taşdemir, 2005, s.9; Akt. Demircan, 2006, s.13). Araştırmacıların bu söylemleri, çocuklara yönelik kitapların bilimsel bir yaklaşımla daha detaylı olarak incelenmesi konusunda eksikliklere işaret etmekle birlikte çocuk kitaplarına dair yapılan bilimsel inceleme çalışmalarının neden gerekli olduğunun da altını çizmektedir.

Dünyada çocuk edebiyatına ilişkin alan yazın incelendiğinde çocuk sanat kitapları en az ele alınan türlerden biridir. Bu anlamda bilimsel yaklaşımla, hem biçimsel hem içeriksel açıdan bir çocuk sanat kitabının taşınması gereken ölçütleri ortaya koyan ve bu ölçütler bağlamında kapsamlı çocuk sanat kitabı incelemesi gerçekleştiren çalışmalara gerek duyulmaktadır. Alandaki bu eksiklikten yola çıkarak araştırma kapsamında ilk olarak çocuk sanat kitabı inceleme ölçütleri oluşturulmuştur. Bu ölçüt soruları için tüm çocuk edebiyatı türleri için geçerli olan ölçütlerden direkt yararlanıldığı gibi sanat eğitimi alanına özgü olarak yeni ölçütler de hazırlanmış ya da bu alana özgü olarak bu ölçütler geliştirilmiştir. Araştırma kapsamında uzman görüşlerine de başvurulmuş ve geliştirilen ölçütler bağlamında detaylı bir çocuk sanat kitabı incelemesi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın konusu olan ‘Çocuklar için Sanat Kitabı’ adlı çocuk kitabının incelenmesinde ilk olarak biçimsel özellikler ele alınmış ve kitabın genelinde büyük problem yaratabilecek biçimsel özellikler saptanmamıştır. Bununla birlikte gözü yorabilecek parlak kâğıdın kullanılması, sayfa düzeni içerisinde yoğun bir şekilde görselin, metnin yer alması, harf boyutunun, satır arası ve alt-üst boşlukların zaman zaman okumayı güçleştirecek kadar küçük ve yetersiz olması, kitaptaki sayfa sayısının çokluğu ve buna bağlı olarak kitabın ağır olması gibi biçimsel açıdan bazı sorunlar saptanmıştır. Kitapta yer alan görsellerin netliğinin, basım kalitesinin iyi olması; kitabı daha anlaşılır ve ilginç kılmak için diyagramlar, konuşma baloncukları, zaman şeritleri gibi destekleyici unsurlardan yararlanılması; kitabın kapağının sağlam ve dayanıklı olması; uygun bir kitap düzeninin olması ise biçimsel açıdan dikkat çeken olumlu özellikler olarak karşımıza gelmektedir.

Kitabı içeriksel açıdan ele aldığımızda ise öncelikle sanatı çok kapsamlı bir şekilde ele alması açısından pek çok çocuk sanat kitabından ayrıldığı görülmektedir. Özellikle geçmişten günümüze, çok farklı coğrafyalarda ve kültürlerdeki sanat anlayışını, seçkin bir yaklaşımla ayırım yapmadan örneklendirmesi, çok farklı sanat türü ve tekniklerini kapsamaması, bunlara ilişkin çocukları sanatsal aktivitelere yönlendirmesi bağlamında çocuklar için oldukça yararlı bir kaynak olduğu görülmektedir. Bir bilgilendirici çocuk kitabı türü olarak, sanatsal bilgi aktarımında bulunurken, sanat anlayışlarının içinde yeşerdiği toplumları, kültürleri, dönemi etkileyen pek çok toplumsal, ekonomik, teknolojik etmenleri de tanıma ve öğrenme fırsatı yaratmaktadır. Mathis (2015) de araştırmasında çocuk sanat kitapları yoluyla toplumsal bağlamda katkılar sağlanabileceğine dikkat çekmiştir. Bu anlamda kitabın sanatsal kazanımlar yanında çocuğun toplumsal gelişimini de desteklediği söylenebilir.

Kitap içerisinde çocuğun kendi fikirlerini, duygularını ortaya koymasını, eleştiri ve yorumlama yeteneğini açığa çıkarmasını sağlayıcı anlatımlara yer verilerek çocuğun bilişsel ve kişilik gelişiminin de desteklediği görülmüştür. Ama kitabın ana amacının sanatsal kazanımlar olduğu görülmektedir. Bu nedenle teknik terim ve kavramlar bakımından yoğun bir içeriğe sahip olan kitabın, düzey olarak küçük yaş çocuk gruplarına uygun olmadığı anlaşılmaktadır. Kitabın dil ve anlatımına bakıldığında da basit cümlelerin yanı sıra daha karmaşık bileşik cümlelere sık sık yer verilmesi, bir sayfa içerisinde yoğun bilgi aktarımı olması da kitabın daha büyük yaş grupları için uygun olduğunu göstermektedir. Hem biçimsel açıdan (küçük punto, yetersiz satır aralıkları vb.) hem de içeriksel açıdan genel olarak değerlendirildiğinde, kitabın daha çok ortaokul ve üstü öğrenciler için önerilebilecek bir düzeye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kitabın hedef yaş grubunun belirtilmemesi saptamaları güçleştirmiştir. Yıldız ve Durmuşoğlu (2018) ve Akhun (2012) da yaptığı araştırmalarda hedef yaş gruplarının belirtilmediğini ya da kitap için belirlenen hedef yaş gruplarının uygun olmadığını vurgulamışlardır. Bu anlamda kitap incelemelerinde hedef yaş grubu bilgisinin eksiliği önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Kitaba ilişkin diğer önemli bir sorun ise yazım veya çeviriden kaynaklanabilecek bilgi hatalarıdır. Ayrıca yabancı sanatçıların isimlerinin Türkçe okunuşlarına yer verilmemesi de kitap için önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bu kitapta görülen eksikliklerden diğer biri ise eserlerin görülebileceği müzeleri ya da sanat etkinliklerini içeren ek bölümlerin yer almamasıdır. Ayrıca kitap içerisinde ailelere ve öğretmenlere yönelik rehber niteliğinde bir bölümün olması da kitaptan yararlanmayı artırıcı bir etken olarak önerilebilir. Ama kitap içerisinde yabancı terimlerin Türkçe karşılıklarına yer verilmesi ve terimleri açıklamak için ayrı bir terimler sözlüğünün bulunması da kitaptan yararlanmayı artırıcı olumlu bir özellik olarak değerlendirilmelidir. Sonuç olarak, sanatın evrenselliğini ve sınırsızlığını çok iyi bir şekilde yansıtan, çocuğun sanata ilişkin bilgi birikimi artıran, özgürce denemeler yaparak sanata ilişkin katılımcı olmasını, kendine özgüven duymasını ve yaratıcı ve eleştirel düşünmesine olanak tanıyan, okul dışında da sanata dair bilgi ve becerisini geliştirmeye destek sağlayacak çok kapsamlı bir kaynak kitap olduğu anlaşılmaktadır.

Hunt'a (2005, s.10) göre çocuk kitaplarının hem üretim hem de tüketiminde benzeri görülmemiş bir dönemde yaşıyoruz. Bu anlamda çocuk edebiyatı tüm dünya üniversitelerinde ilgi gören ve uzun yıllar boyunca da görmeye devam edecek bir konu olarak karşımıza gelmektedir. Ataseven ve İnandı (2000)'ya göre de nitelikli çocuk kitaplarının yazılması ve belli bir anlayışla incelenmesi, çocukların sağlıklı gelişimi için yapılabilecek en önemli akademik katkılardan biridir. Bu araştırma sonucunda ortaya konan bilgilerin de çocuk sanat kitabı yazmayı hedefleyen yazarlara ve inceleme çalışması gerçekleştirecek akademisyenlere katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Kaynakça

- Akhun, B. (2012). Görsel sanatçıları tanıtan resimli çocuk kitaplarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel sayı (1), 1-11. <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/603-published.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Aşlıoğlu, E. (2011). *Grafik sanatçılarının çocuk kitaplarının grafik tasarımına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ataseven, F. ve İnandı, Y. (2000). Çocuk kitaplarının çeşitli yönleriyle incelenmesi. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Binbaşoğlu, C. (2003). *Eğitim ve öğretim üzerine yazılar*. Ankara: Nobel Yayın Evi.
- Bolat Aydoğan, K. E. (2013). An unaddressed issue in art education: review of children's art book. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 106, 418-438.
- Demircan, C. (2006). TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17390/181750> sayfasından erişilmiştir.
- Demirel, Ş. (2010). Çocuk, çocuğun gelişim özellikleri, ihtiyaçları ve ilgi alanları. *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı (Editör: Şener Demirel)*. 1. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Güleç, H. ve Geçgel, H. (2006). *Çocuk edebiyatı (Okul öncesinde edebiyat ve kitap)*. 2. Baskı. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Gürtuna, S. (2007). *Çocuk ve sanat eğitimi: Çocuğum sanatla tanışıyor*. 4. Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Güzel, H. ve Adıbelli, S. (2011). 9. sınıf fizik ders kitabının eğitsel, görsel, dil ve anlatım yönünden incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 201-216. <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/163> sayfasından erişilmiştir.
- Hunt, P. (2005). *Understanding children's literature*. London: Routledge.
- İlhan, A. Ç. (2000). Çocuk kitaplarının sanat eğitimi açısından değerlendirilmesi. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*, Ankara: AÜEBF ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları, 399-403.
- Kaya, M. (2011). Çocuk edebiyatı kitaplarının biçimsel özellikleri. *Okul Öncesi Çocuk Edebiyatı Kitap Kataloğu*. http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2013/07/27d4471d194fc14_ek.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Kaya, İ. (2007). Çocuk kitabı resimlerinde estetik boyut. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 421-424.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk edebiyatı*. 4. Baskı. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kırıçoğlu, O. T. (2009). *Sanat kültür yaratıcılık: Görsel sanatlar ve kültür eğitimi-öğretimi*. 1. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Koyuncu, S. S. ve Kaptan, A. Y. (2005). Çocuk kitaplarında görsel anlatım ve tasarım sorunları. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Sayı: 104-105, 256-262.
- Lukens, R. (2007). *A critical handbook of children's literature*. 8th ed. Boston : Pearson Allyn and Bacon.
- Mathis, J. (2015). The significance of the arts in culture: learning through children's literature. *Libri & Liberi*, 4(1), 85-102. <https://www.researchgate.net/publication/304450654> sayfasından erişilmiştir.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. 2. Baskı. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk edebiyatı (Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle)*. 7. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özer, A. (2007). Çocuk kitaplarındaki resimlerin 'çocuğa göre'liği. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 425-432.

- Özgider, D. S. (2010). *Türkiye ve İngiltere’de çok satılan çocuk kitaplarının biçimsel ve içerik özellikleri açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Peşkersoy, E. ve Yıldırım, O. (2010). *İlköğretim görsel sanatlar dersi 1-8. sınıflar öğretmen kılavuz kitabı*. 2. Baskı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Russell, D. L. (2009). *Literature for children: a short introduction*. 6th ed. Boston: Pearson/Allyn & Bacon
- Sarı, N. (2006). *Çocuk kitapları illüstrasyonları üzerine bir araştırma ve bir örnekleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Seven, S. (2010). *Çocuk kitapları. Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı (Editör: Şener Demirel)*. 1. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyatı*. 6. Baskı. İzmir: Tudem Yayınları
- Shields, P. ve Whillock Moore, S. (2010). *Çocuklar için sanat*. İstanbul: Tudem Yayınları
- Şirin, M.R. (1998). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayın Evi.
- Tosunoğlu, M. ve Kayadibi, N. (2007). *Türkiye’de 2000 –2005 yıllarında devlet tarafından yayımlanmış çocuk kitaplarının biçim ve içerik analizi. II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 339-348.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2011). *Çocuk edebiyatı*. 5. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 8. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, C. ve Durmuşoğlu, M. C. (2018). Ressamları konu alan çocuk kitaplarının sanatla ilişkili eğitsel özellikleri. *Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Dergisi (UGSEAD)*, 1(1), 29-49. <https://www.researchgate.net/publication/330346725> sayfasından erişilmiştir.
- Yörükoğlu, A. (1993). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgün Yayın Dağıtım.
- Zengin, A. Y. ve Zengin, N. (2009). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı*. 5. Baskı. İstanbul: Truva Yayınları.

Ekler

Ek-1: Çocuk sanat kitabının incelenmesine ilişkin biçimsel ölçütler

Biçimsel Ölçüt Ana Başlıkları ve Ölçüt Soruları [Ö1]	
Ölçüt Ana Başlığı	Alt Başlık ve Ölçüt Soruları
Basım ve Yayın Bilgileri	[Ö1.1]: Kitap adı ve kapak resmi (ön/iç kapakta), [Ö1.2]: Yazar/çizer/ çevirmen adı (ön/iç kapak/kitap sırtında), [Ö1.3]: Yazar/ çizer özgeçmişi (arka kapakta), [Ö1.4]: Yayınevi adı, yayım yeri/yılı, baskı sayısı (ön/iç kapakta), [Ö1.5]: Hedef yaş grubu bilgisi, [Ö1.6]: Kitapla ilgili alınan izinlere dair bilgiler yer alıyor mu?
Fiziksel Özellikler, Dayanım ve Kullanılabilirlik	[Ö1.7]: Kitabın boyutu, [Ö1.8]: Kitabın şekli, [Ö1.9]: Kitabın ağırlığı, [Ö1.10]: Ciltleme tipi, [Ö1.11]: Kapağın cinsi/ sağlamlığı, [Ö1.12]: Kağıdın özellikleri (matlık/parlaklık, kalitesi, cinsi) hedef yaş grubu için uygun mu?
Tasarım ve Düzenleme	<u>Sayfa Düzeni</u> [Ö1.13]: Metin/görsel oranı [Ö1.14]: Satır arası boşluklar [Ö1.15]: Sayfa sağ-sol ve alt-üst boşlukları [Ö1.16]: Metnin ve görsellerin sayfaya yerleştirilişi [Ö1.17]: Sayfa numaralama tasarım ilkelerine/hedef yaş grubuna uygun mu? <u>Kitap Düzeni</u> [Ö1.18]: Kitapta içindikiler, terimler sözlüğü, dizin, dipnot v.b. destekleyici bölümler, [Ö1.19]: Eserlerin yer aldığı müzeler ve telif izin bilgileri, [Ö1.20]: Hedef yaş grubuna uygun sayfa sayısı, [Ö1.21]: Ön kapak, boş sayfa, iç kapak, iç sayfalar, dış kapaktan önce boş sayfa gibi uygun kitap düzen sıralaması var mı? <u>Görsel Tasarım</u> [Ö1.22]: Kitabın basım kalitesi ve görsellerin netliği yeterli mi? [Ö1.23]: Kapak tasarımı kitabın içeriğine uygun ve ilgi çekici mi? [Ö1.24]: Metnin görsel imgelerle (fotoğraf, tablo, şema, illüstrasyon vb.) desteklenmesi sağlanmış mı? [Ö1.25]: Kitapta yer alan görsellerin estetik niteliği ve ilgi çekiciliği yeterli ve uygun mu? [Ö1.26]: Harf boyutu ve karakteri hedef yaş grubuna ve tasarım ilkelerine uygun mu?

Ek-2: Çocuk sanat kitabının sanatsal amaçlara uygunluğuna ilişkin ölçüt soruları [Ö2.1]

- [Ö2.1.1]: Çocuğun sanatı anlaması için sanatın doğasına ilişkin temel bilgileri ve kavramları içeriyor mu?
- [Ö2.1.2]: Çocuğa sanatsal öge ve ilkeleri öğretebiliyor mu?
- [Ö2.1.3]: Geçmişten günümüze farklı sanat dönemleri, akımları ya da anlayışlarına ilişkin örnek eserler ve bilgi içeriyor mu? Bu sayede sanatın tarih içindeki değişimi, dönüşümü hakkında çocuğa fikir verebiliyor mu?
- [Ö2.1.4]: Farklı coğrafyalardaki kültürlerdeki sanat anlayışına ilişkin örnek eserler ve bilgi içeriyor mu? Böylelikle de sanatın evrenselliğini çocuğun kavramasını sağlıyor mu?
- [Ö2.1.5]: Evrensel olduğu kadar ulusal sanatçılara ve eserlere, seçkin sanat ürünleri kadar kültürlere özgü el sanatları gibi anonim eserlere de yer verilmiş mi?
- [Ö2.1.6]: Seçilen eserlerin farklı görsel sanat alanlarından (resim, heykel, yerleştirme vb.) olmasına dikkat edilerek çeşitlilik sağlanmış mı? Çok farklı sanat formları, alternatif sanat anlayışları ele alınarak çocuğa sanatın sadece belli formlar ve biçimlerle sınırlı olmadığı anlayışı kazandırılabilir mi?
- [Ö2.1.7]: Bu eserlerin portre, manzara, natürmort (ölüdoğa) gibi farklı sanat türlerinden olması, böylelikle bu sanat türlerine dair örnekler verilmesi de söz konusu mudur?
- [Ö2.1.8]: Çocuğa farklı farklı sanatsal araç-gereç ve bunlarla üretilen farklı sanat teknikleri tanıtılarak, çocuğa farklı sanat tekniklerinin anlatım zenginliği yarattığı bilinci verilebiliyor mu?
- [Ö2.1.9]: İçerdiği bilgilerin geçerliliği, nesneliliği bağlamında güvenilir mi? Sanat eserlerinin künye bilgileri eksiksiz ve doğru olarak yer alıyor mu?
- [Ö2.1.10]: Seçilen eserler ve verilen bilgiler çocuğun merakını çekecek nitelikte ve hedef yaş grubuna uygun mudur? Çocuğun sanata olan araştırma isteğini geliştiriyor mu?
- [Ö2.1.11]: Seçilen eserler, verilen bilgiye, anlatılmak, öğretilmek istenen konuya uygun mu?
- [Ö2.1.12]: Çocuğu sanatsal çalışmalara yönlendirici etkinliklere yer verilmiş mi? Bu etkinlikler hedeflenen yaş grubuna, öğretilmek istenen, ele alınan konuya uygun mu? Bu etkinlikler hem öğretici hem düşündürücü hem de eğlenceli mi?
- [Ö2.1.13]: Sanatsal birikim kazandırmak adına diğer çocuk kitaplarından farklı bir yön taşımakta mıdır?
- [Ö2.1.14]: Çocukların sanatsal üretimde bulunmalarını, böylece sanatsal üretme becerisini geliştiriyor mu?
- [Ö2.1.15]: Çocuğa estetik duyarlılık kazandırıyor mu?
- [Ö2.1.16]: Görsel sanatlar ders programı ile paralel ya da dersi destekleyici nitelikte mi?

Ek-3: Çocuk sanat kitabının dil ve anlatım yönünden incelenmesine ilişkin ölçüt soruları
[Ö2.2]

<i>Dil ve Anlatım İncelemesine İlişkin Alt Başlıklar ve Ölçüt Soruları</i>	
<i>Alt Başlık</i>	<i>Ölçüt Soruları</i>
<i>Üslup ve Dil</i>	<p>[Ö2.2.1]: Konular karmaşık olmayan sade bir plan içinde ele alınmış mı? Anlatımda basitten karmaşığa, somuttan soyuta, bütünden parçaya bir yol izlenmiş mi?</p> <p>[Ö2.2.2]: Kitabın vermek istediği iletiler, bilgiler çelişki, kafa karışıklığı yaratmayacak şekilde yeterince açık ve anlaşılır mıdır?</p> <p>[Ö2.2.3]: Anlatım ilgiyi canlı tutacak, eğlendirici ve sürükleyici nitelikte midir?</p> <p>[Ö2.2.4]: Kitapta konuşma diline yakın, samimi bir dil kullanılmış mı?</p> <p>[Ö2.2.5]: Çocuğa kavratılmak istenen ana düşünce/tema öğüt/ders vermek yerine sezdirilerek verilmiş midir?</p> <p>[Ö2.2.6]: Kitabın başlığı içeriğe uygun ve ilgi çekici mi?</p>
<i>Paragraf, Cümle Yapısı ve Sözcük Uygunluğu</i>	<p>[Ö2.2.7]: Kullanılan sözcükler hedef yaş grubunun sözcük dağarcığına uygun mu? Ya da sözcük haznelerini zenginleştiriyor mu?</p> <p>[Ö2.2.8]: Çocukların anlamasını güçleştirecek sıfat, edat ve bağlaç kullanımından, mecaz söyleyişlerden kaçınılmış mı?</p> <p>[Ö2.2.9]: Eski ve söylemesi zor sözcüklerden kaçınılmış mı?</p> <p>[Ö2.2.10]: Paragraf uzunluğu ve sayısı hedef yaş grubuna uygun mu?</p> <p>[Ö2.2.11]: Cümle yapısı hedef yaş grubuna uygun mu?</p>
<i>Teknik ve Yabancı Sözcükler, Çeviri</i>	<p>[Ö2.2.12]: Zorunlu olmadıkça teknik sözcükler ve terimlerin kullanılmasına dikkat edilmiş mi? Kullanılması gereken durumlarda açıklaması yapılmış mı?</p> <p>[Ö2.2.13]: Yabancı sözcükler yerine ya da onlarla birlikte Türkçe karşılıkları kullanılmış ya da açıklamaları verilmiş mi?</p> <p>[Ö2.2.14]: Yabancı sözcüklerin aslına uygun yazılmasına dikkat edilmiş mi?</p> <p>[Ö2.2.15]: Yabancı sözcüklerin/isimlerin Türkçe okunuşları da yazılmış mı?</p>
<i>Dilbilgisi Kurallarına Uyulması</i>	<p>[Ö2.2.16]: Yazım kurallarına uyulmuş mu?</p> <p>[Ö2.2.17]: Noktalama kurallarına gereken önem verilmiş mi?</p>

Ek-4: Çocuk sanat kitabının çocuğun kişilik gelişimine uygunluğuna ilişkin ölçüt soruları
[Ö2.3.1]

- [Ö2.3.1.1]: Çocuğun edilgen bir izleyici olmak yerine sanata ilişkin eleştiren, sorgulayan bir katılımcı olmasını sağlıyor mu?
- [Ö2.3.1.2]: Çocuğa sanat yoluyla duygularını, zevklerini sorgulama imkânı veriyor mu?
- [Ö2.3.1.3]: Çocuğa sanat yoluyla kendini dışa vurma olanağı sağlıyor mu?
- [Ö2.3.1.4]: Çocuğun sanata merakının artmasını, sanata ilişkin kendine güven duymasını, yeteneklerini fark etmesini sağlıyor mu?
- [Ö2.3.1.5]: Çocuğun görsel imgelerle duygu bağı kurabilmesini sağlıyor mu?
- [Ö2.3.1.6]: Çocuğa yaşamı, doğayı sevme, gözlemleme duyarlılığı kazandırabiliyor mu?
- [Ö2.3.1.7]: İçerdiği metin ve seçilen eserler bağlamında, çocuğun psikolojisini olumsuz etkileyecek karamsarlık, şiddet vb. konular içermeme ve çocuğun duygularını istismar etmeme bakımından yeterince duyarlı mı?
- [Ö2.3.1.8]: Çocuğa farklı farklı sanatsal araç-gereç ve bunlarla üretilen farklı sanat teknikleri tanıtılarak, çocuğa farklı sanat tekniklerinin anlatım zenginliği yarattığı bilinci verilebiliyor mu?
- [Ö2.3.1.9]: Çocuğun düzeyine uygun ruhsal çözümlenmelere yer verilerek sanat yoluyla duygular anlatılmış mı?
- [Ö2.3.1.10]: Çocuğun günlük yaşantısına ilişkin, ilgi duyduğu konuları ele alan eserleri içeriyor mu?

Ek-5: Çocuk sanat kitabının çocuğun toplumsal gelişimine uygunluğuna ilişkin ölçüt soruları
[Ö2.3.2]

- [Ö2.3.2.1]: Çocuğun farklı sanat anlayışlarından yola çıkarak farklı toplumları ve değerlerini anlayabilmesini kolaylaştırıyor mu?
- [Ö2.3.2.2]: İçerdiği metin ve seçilen eserler bağlamında her türlü ön yargı, ırk/din/cinsiyet/ideoloji üstünlüğü v.b. ayrımcılıklardan uzak mı?
- [Ö2.3.2.3]: İnsan hakları, demokrasi, eşitlik, barış, yurttaşlık bilinci, çevre sorunları v.b. toplumsal konulara, kavramlara değinen ve bu anlamda çocuğun toplumsal gelişimine katkıda bulunan eserlere içeriyor mu?
- [Ö2.3.2.4]: Görsel kültürü oluşturan toplumsal, ekonomik, teknolojik, politik bağlamları irdeleyerek çocuğun toplumsal olaylara eleştirel bakabilmesini sağlıyor mu?
- [Ö2.3.2.5]: Çocuğa geçmişten bugüne miras kalan eserlere sahip çıkma, koruma bilincini kazandırabiliyor mu?
- [Ö2.3.2.6]: Çocuğun, kültürümüze ilişkin sanat eserleri yoluyla, ulusal değerleri, toplum gelenek, görenek ve değer yargılarını anlamasını, saygı duyabilmesini sağlıyor mu?
- [Ö2.3.2.7]: Çocuğun, sanatın insanın toplumsal yaşamı ile ilişkisini, işlevini, önemini anlamasını sağlıyor mu?

Ek-6: Çocuk sanat kitabının çocuğun bilişsel gelişimine uygunluğuna ilişkin ölçüt soruları
[Ö2.3.3]

[Ö2.3.3.1]: Çocuğun sanata ilişkin bilgi ve kavram dağarcığını geliştiriyor mu?

[Ö2.3.3.2]: Çocuğun sanatın doğası, farklı sanat ve estetik anlayışları üzerinde düşünme, karşılaştırma yapma, tartışma becerisini geliştirmesine böylelikle de sanat yoluyla eleştiri yeteneğinin gelişmesine olanak veriyor mu?

[Ö2.3.3.3]: Çocuğa sanat yapıtlarına ve doğadaki, çevresindeki nesnelere ayırt edici bir gözle bakma, farklı olanı, nitelikli olanı ayımsayabilme (görsel farkındalık) davranışı kazandırabiliyor mu?

[Ö2.3.3.4]: Çocuğun görsel belleğini zenginleştiriyor mu?

[Ö2.3.3.5]: Hedef yaş grubunun bilişsel düzeyine, görsel-uzamsal zekâ seviyesine uygun mu?

[Ö2.3.3.6]: Çocuğun farklı alanlarda kullanabileceği yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlıyor mu?

[Ö2.3.3.7]: Çocuğun hayal gücünün gelişmesine katkıda bulunuyor mu?